

گزارش مربوط به برگزاری جلسه‌ای پیرامون نسخ خطی فارسی موجود در کتابخانه ملی فرانسه

آقای ریشارد مسؤل بخش نسخ خطی فارسی در کتابخانه ملی پاریس روز جمعه ۲۸ دیماه ۱۳۷۵ از ساعت ۲ تا ۶ بعدازظهر در دانشگاه سوربن جدید (پاریس ۳) پیرامون نسخ خطی فارسی، جابجایی و مراکز رونویسی آنها سخنانی ایراد نمودند. ابتدا وضع کلی کتاب و کتابخانه و اهمیت آن در فرهنگ ایران مورد بحث قرار گرفت و سپس چگونگی نقل و انتقال نسخ خطی و شیوه رونویسی آنها در ادوار مختلف بررسی گردید وی در رابطه با جابجایی کتابها چنین اظهار داشت که در گذشته هنگام حمله نیروهای خارجی کتب موجود در کتابخانه‌های امرا و سلاطین به یغما می‌رفته و دستخوش نابودی یا نقل و انتقال می‌شده است. تهاجم مغولان و یا تسخیر اصفهان بدست آنان چنین پیامدهایی بدنبال داشته و برخی از کتابها بدلیل اختلاف‌های عقیدتی از بین رفته و تعدادی هم به دیگر نقاط منتقل گردیده‌اند. پس از سقوط صفویه بسیاری از کتب موجود در اصفهان به هند منتقل شدند که پس از فتح آن کشور بدست نادرشاه افشار مجدداً اکثر آنها به ایران عودت داده شدند. کتابهای خارج شده از ایران اکثراً رونویسی شده و به کشورهای مختلف صادر شده‌اند. به گفته آقای ریشارد عثمانی و مصر از مراکز مهم رونویسی نسخ خطی فارسی بوده‌اند و یکی از مراکز رونویسی در قاهره بنام «شیراز» در

قرون وسطی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است. قاهره در این ایام موقعیت ممتازی داشته و به عنوان مرکز تردد اروپاییان وضعیت تجاری خوبی داشته و تجار اروپایی مرتبط با این شهر خریداران خوبی برای نسخ خطی بوده و از طریق آنان کتب ایرانی به کتابخانه‌های اروپایی راه یافته‌اند و در این رابطه آقای ریشارد اظهار داشتند که کتاب یکی از مهمترین عناصر فرهنگ و تمدن ایرانی بوده که به خارج صادر شده است. در ادامه بحث چگونگی نگارش و میزان دقت کارهای انجام شده در مراکز مختلف رونویسی، مورد بررسی قرار گرفت و بر این نکته تأکید گردید که آثار نویسندگان و هنرمندان ایرانی از دقت و ظرافت بیشتری برخوردار بوده و الگوی دیگر نویسندگان و هنرمندان قرار می‌گرفته است. در مورد صحت و دقت متون رونویسی شده، آقای ریشارد اظهار داشتند که اطمینان حاصل نمودن از اعتبار نسخه اصلی و آگاهی از کاردانی و دانش کاتب ضرورت دارد چرا که گاه رونویسی بوسیله کسانی انجام شده که با زبان فارسی آشنایی نداشته و صرفاً کلمات را نقاشی می‌کرده‌اند و بدیهی است که میزان دقت چنین نوشته‌هایی گاه مورد تردید است. به ویژه در مواردی که اشعار فارسی رونویسی می‌شده‌اند آشنایی کاتب با فرهنگ ایرانی ضرورت بیشتری

داشته است. در برخی موارد نویسندگان بدون در دست داشتن کتاب از حافظه خویش برای نگارش کمک می‌گرفته‌اند. مدت زمان رونویسی نیز در چگونگی کار مؤثر بوده بدین ترتیب که گاه امر نگارش به طور مداوم و ظرف مدت نسبتاً کوتاهی انجام می‌شده و در مواردی بدلائل مختلف رونویسی کتاب دچار وقفه می‌شده و گاه تا ده سال به درازا می‌کشیده است. مجموعه عوامل بالا موجب اختلاف نسخ گوناگون است. در مواردی که نویسنده بنا به سفارش دیگران نسخه‌ایی را رونویسی می‌کرده چگونگی کار بستگی به شرایط پرداخت حق‌الزحمه داشته است. در پایان آقای ریشارد یکی از وجوه برتری نسخه‌های خطی تهیه شده در ایران را علاوه بر دقت و ظرافت که قبلاً تذکر داده بودند، موضوع ذکر تاریخ در آثار ایرانیان دانست اگر چه در برخی موارد تاریخ قید شده چندان دقیق نیست. پس از اتمام سخنرانی به سؤال‌های حاضرین پیرامون مطالب ارائه شده پاسخ داده شد.